

Interreg

Spolufinancovaný
Európskou úniou

Slovensko – Česko

FOND MALÝCH
PROJEKTOV

ER BBK
EUROREGIÓN BÍLÉ - BIELE KARPATY

Po stopách spoločnej histórie 20. storočia - Funkcionalizmus
Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori a nedá sa stotožniť s oficiálnym stanoviskom Európskej únie

FUNKCIONALIZMUS

PARTIZÁNSKE

BAŤOVE PRIEMYSELNÉ MESTÁ - Časť 3

DOC. ING. ARCH. JANKA BETÁKOVÁ, PHD

2025

VZNIK PRIEMYSELNÝCH MIEST

Neoddeliteľnou súčasťou koncernového rozvojového programu firmy Baťa sa v tridsiatych rokoch minulého storočia stalo aj budovanie tzv. „company towns“, resp. podnikových, priemyselných miest. Tieto komplexné projekty vo svojej dobe predstavovali vrchol privátnokapitalistického plánovania miest. Referenčným modelom ich výstavby sa stalo malé vidiecke mesto Zlín, sídlo koncernu významného koncernu firmy Baťa.

Teoretické poznatky z výskumu mali byť v roku 1937 zhrnuté do trojdielnej publikácie s názvom „**Ideální průmyslové město budoucnosti**“.

Systematizujúce skúsenosti koncernu Baťa získané pri transformácii v podmienkach Zlína a následnom budovaní priemyselných miest, z ktorého rozvojové ideí priemyselného mesta expadovali do mnohých krajín sveta. Okrem Československa, boli „company towns“ realizované v mnohých krajinách Európy, Južnej i Severnej Ameriky i Ázie.

Experiment sústreďuje svoju pozornosť na ich vplyv a dopady na spoločnosť, mestský priestor, formy práce, bývania, implementáciu nových technológií, komunikáciu, oblasti kategorizácie hodnôt, životného štýlu a spôsobu života. Vytvára predpoklad pre generovanie a uchopenie komplexných rozvojových súvislostí z dynamiky sociálnych, ekonomických a kultúrnych procesov, ktoré mali v tomto období významný dopad na život veľkých priemyselných subjektov. V obecnej rovine sa týkajú i vysoko relevantných vzťahov k práci, a prostredia priemyselných miest, formujúcich sa v nadnárodných korporáciách na pozadí utvárania globálnej ekonomiky a meniacich sa spôsobov organizácie produkcie.

Praktickým vyústením teoretického rozpracovania témy bolo založenie troch miest podľa navrhnutej schémy. V Čechách *Zruč nad Sázavou* a *Sezomovo Ústí - Veľký Dvůr*, na Slovensku *Baťovany (Partizánske)*.

Priestorovú predstavu ideálneho mesta vyjadrovala základná schéma

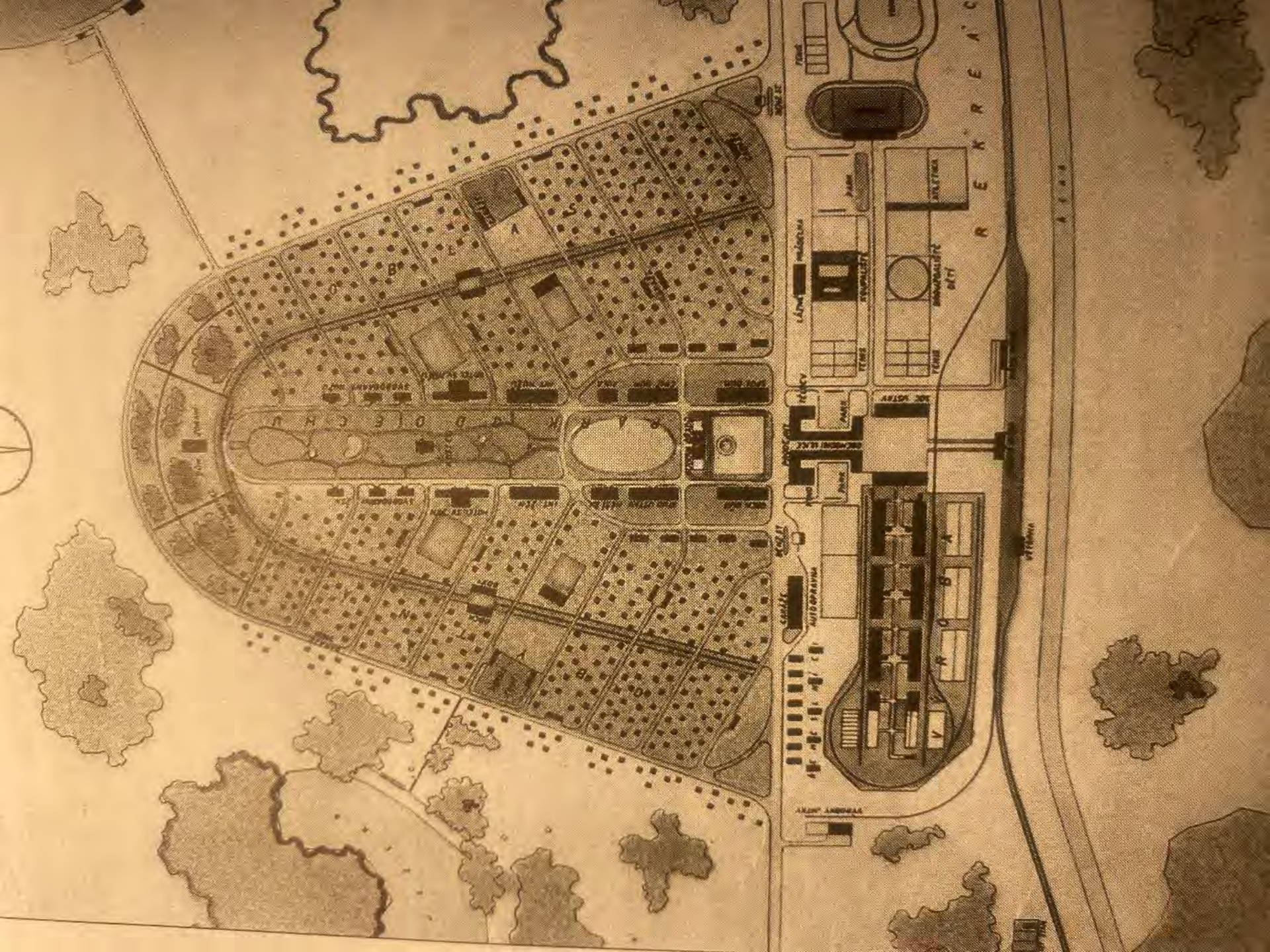
Hlavná os sídla smeruje k vstupu do závodu

Okolo tejto hlavnej osi medzi obytným celkom a závodom boli sústredené obchody a služby

Objekty mestskej vybavenosti, školy, internátne ubytovne a ďalšie objekty boli sústredené okolo ústredného priestoru, ku ktorému sa zbíhali ulice s rodinnými domami

Hlavné mestské centrum s námestím a obchodnou ulicou bolo vždy situované medzi vstupom do závodu a obytnou časťou.

Schéma bola vždy naplňovaná typizovanými priemyselnými, spoločenskými a obytnými objektami.

Firma Baťa nebola prvá, ktorá sa inšpirovala ideou priemyselného mesta s diferenciaciou funkcií a výstavbou s dostatkom zelene, Mala predchodcov, už pred 1. svetovou vojnou, predovšetkým v Anglicku a Nemecku. Isté vzory boli prevzaté z USA.

Firma Baťa však bola prvá, ktorá tieto myšlienky dopracovala a previedla do praxe v celej komplexnosti

Na riešení úlohy sa podieľali nie len najlepší československí architekti, ale aj urbanisti, ktorí spracovávali návrhy tzv. ideálneho priemyselného mesta pre firmu Baťa.

V tomto kontexte môžeme spomenúť *Františka Lýdie Gahuru, Jozefa Gočára, Emanuela Hrušku, Vladimíra Kubečku, Richarda Huberta Podzemného, Jiřího Voženílka* a ďalších.

VÝROBNÁ ZÓNA

The map shows a city layout with various zones. A yellow line runs diagonally across the top. A large red circle highlights the 'VÝROBNÁ ZÓNA' (Industrial Zone) in the top left. Another red circle highlights the 'OBYTNÁ ZÓNA' (Residential Zone) in the middle right. A third red circle highlights the 'REKREAČNÁ ZÓNA' (Recreational Zone) at the bottom. A fourth red circle highlights the 'OBČIANSKA VYBAVENOSŤ' (Public Amenities) in the middle left. Green areas represent parks or green spaces, and a blue line at the bottom right represents a river or canal.

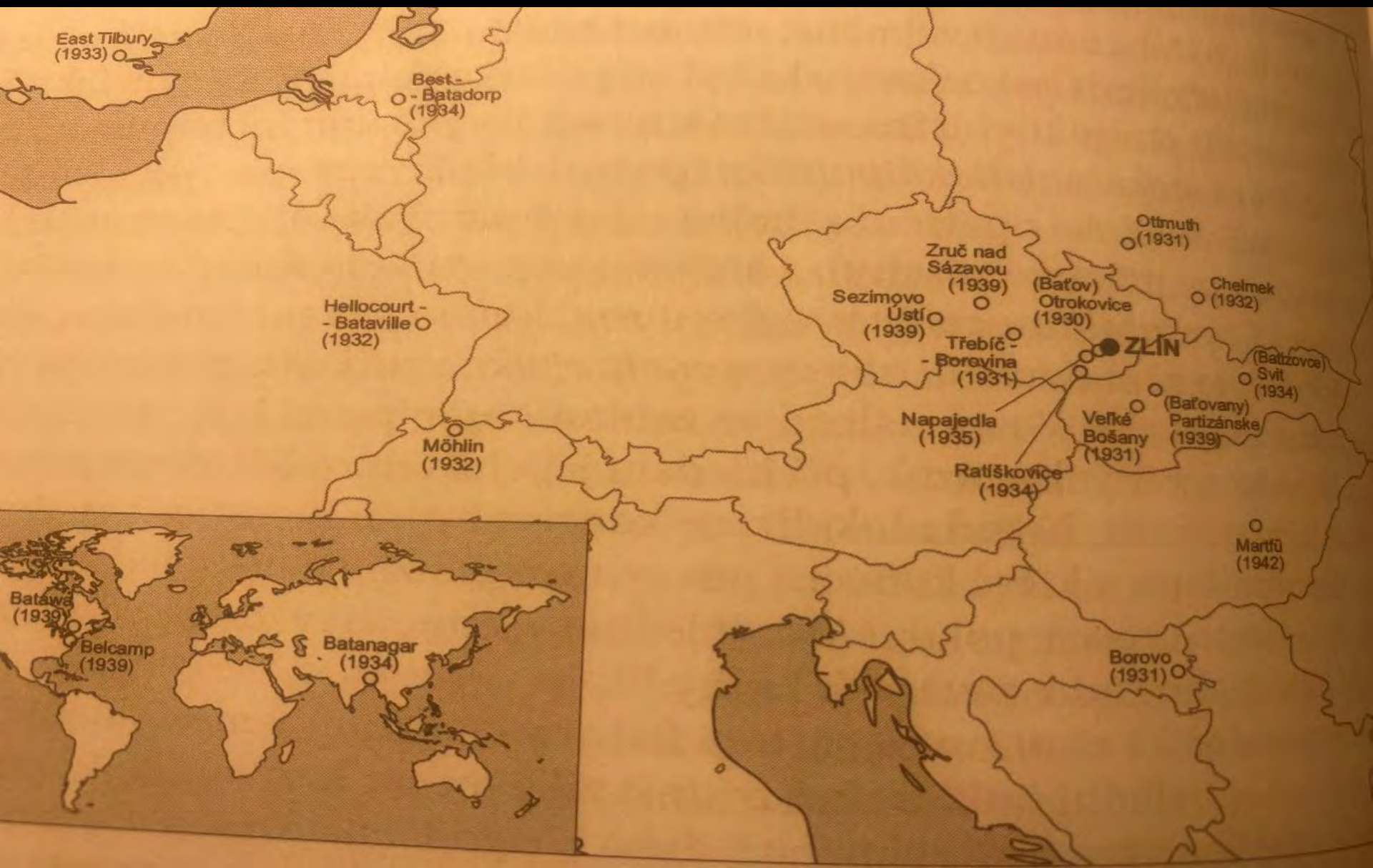
OBČIANSKA VYBAVENOSŤ

OBYTNÁ ZÓNA

REKREAČNÁ ZÓNA

PRIEMYSELNÉ MESTÁ BAŤOVHO KONCERNU

stav 1946

Batizovce - Svit 1934 – 1945

Batanagar Západné Bengálsko

1934

Batawa osada, časť mesta *Quinte*

West v Kanade 1939

Belcamp Amerika 1939

Bat'ov Otrokovice 1930-1938

Bat'ovany Šimonovany

1939 - 1941

Bat'ovo Sezimovo Ústí

1939 – 1943

Bat'ovo- Zruč nad Sázavou

1939 – 1945

Best Batadorp Holandské

kráľovstvo 1934 - 1941

Borovina - Trébič 1931 – 1936

Borovo Kráľovstvo Juhoslávia

1931- 1934

East Tilbury Spojené kráľovstvo

Veľkej Británie a Severného Írska

1933 – 1941

Hellocourt *Bataville* Francúzska

republika 1932 – 1936

Chelmek Poľská republika

1932 – 1938

Martfű, továreň *Cikta*, Maďarské

kráľovstvo 1942 - 1944

Möhling Švajčiarska federácia

1932 - 1936, 1942 - 1948

Napajedla 1935 - 1941, *Bat'ov* kanál

na Moravě 1935 – 1938

Ottmuth Nemecká ríša 1931 – 1932,

po 2. sv. vojne súčasť Poľska

Otmeť

Ratíškovice 1934 -1940

Saint Marcel Francúzska republika

1935 – 1939

Biela kolónia Bošany

Veľké Bošany 1931

Nové Zámky 1931

Bojnice 1938

Pravenec 1942

Červená kolónia Bošany

Best Batadorp Holandské kráľovstvo 1934 - 1941

Foto: Flickr sludgegulper

Best - Batadorp Holandské kráľovstvo 1934 – 1941

Foto: Dvojdomek v holandskom Batadorpe, na ulici Batalaan, Havang(nl)- sludgegulper

Borovo – Juhoslávia 1934,

Foto: Flickr)- sludgegulper

©Mario Kerum

*Borovo – Juhoslávia 1934,
Foto: Flickr)- Mário Kerum*

*East Tilbury Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska 1933 – 1941
Bata Avenue v East Tilbury, Foto: Flickr sludgegulper*

East Tilbury Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska 1933 – 1941

Bata Avenue v East Tilbury, Foto: Flickr sludgegulper

*Hellocourt - Bataville Francúzska republika 1932 – 1936
pohl'ad na Bataville Hellocourt, Foto: Flickr sludgegulper*

VUE AÉRIENNE DES USINES DE CHAUSSURES

Bata
HELLOCOURT
(MOSELLE)

1939

*Hellocourt - Bataville Francúzska republika 1932 – 1936
pohl'ad na Bataville Hellocourt, Foto: Flickr sludgegulper*

Chelmek Pol'ská republika 1932 – 1938

Vchod do továrne v obci Chelmek, Foto: Flickr sludgegulper

Chelmek Poľská republika 1932 – 1938

Baťove domy v obci Chelmek, Foto: Anna Syska

Chelmek Poľská republika 1932 – 1938

Baťove domy v obci Chelmek, Foto: Anna Syska

Továreň Cikta, neskôr Tisza a vnútorný park v Martfű, Foto: Martfű Városi Művelődési Központ és Könyvtár

Martfű, Cikta, Mad'arské kráľ'ovstvo 1942 - 1944

*Typické červené domy nájdeme aj vo Švajčiarsku, Foto: Andreas Schwarzkopf
Möhling - Švajčiarska federácia 1932 - 1936, 1942 - 1948*

pohľad na Bataville Hellocourt, Foto: Flickr pohľad na Bataville Hellocourt, Foto: Flickr sludgegulper

Ottmuth Nemecká ríša 1931 – 1932, po 2. sv. vojne súčasť Poľska Otmęt